

ANDRZEJ GŁADYSZ

ORGANY W KOŚCIOŁACH
DEKANATU BOBOWSKIEGO DIECEZJI TARNOWSKIEJ
W ŚWIETLE PROTOKOŁÓW WIZYTACJI DZIEKAŃSKICH
Z LAT 1856-1869

THE ORGANS IN THE BOBOWA DEANERY IN TARNÓW DIOCESE
IN THE LIGHT OF DEAN'S VISITATION PROTOCOLS (1856-1869)

Abstract. The article examines the visitation protocols of Bobowa deanery by the dean Stanisław Baniak. As a result of detailed analysis of the source material has been determined that 14 parish temples and one branch church, in this period had organ or positive. They were small instruments (5–14 voices), of which at least 10 were located at the musical choir. Their condition was rewarding and if the instrument had a serious defect, there were made necessary repairs or replacements, which have also been characterized.

Key words: organs; choir organs; dean's visitations; Bobowa Deanery.

Analiza dziejów budownictwa organowego jest ważnym kierunkiem badań nad historią kultury muzycznej Kościoła katolickiego na ziemiach polskich. Wieloletnie, intensywne prace organoznawców i historyków¹ przyniosły w tym zakresie wymierne efekty, ale nie wyczerpały możliwości badawczych. Niniejszy artykuł wpisuje się w nurt dociekań źródłowych w kontekście losów instrumentarium w kościołach diecezji tarnowskiej.

Diecezja tarnowska została utworzona 13 III 1786 r. na mocy bulli papieża Piusa VI *In suprema beati Petri* jako pierwsza na ziemiach zaboru austriackiego². Obejmowała obszar 19 633 km² i liczyła 1 147 467 wiernych. Pod

---

Dr ANDRZEJ GŁADYSZ – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Instytut Muzykologii, Katedra Instrumentologii; adres do korespondencji – e-mail: agladysz@kul.pl

ANDRZEJ GŁADYSZ, PhD – The John Paul II Catholic University of Lublin, Institute of Musicology, Department of Instrumentology; address for correspondence – e-mail: agladysz@kul.pl

¹ Badania historyczno-instrumentoznawcze są prowadzone m.in. przez pracowników i studentów Katedry Instrumentologii KUL, obejmują tereny diecezji południowej, wschodniej i centralnej Polski.

² Diecezje kielecka i lubelska powstały w 1805 r.

względem kościelnej struktury organizacyjnej składało się na nią 26 dekanatów, skupiających 401 placówek duszpasterskich (371 parafii i 30 filii).

Wśród jednostek organizacyjnych znalazła się również dziekana bobowska (w cyrkule nowosądeckim), w której skład wchodziły: kolegiata Wszystkich Świętych w Bobowej, dwie parafie miejskie (św. Katarzyny PM w Grybowie i św. Andrzeja Apostoła w Ciężkowicach), jedenaście parafii wiejskich (Nawiedzenia NMP w Lipnicy, św. Marcina B w Mogilnie, św. Urszuli w Korzennej, Narodzenia NMP w Kruźlowej, Wszystkich Świętych w Podolu, św. Wojciecha BM w Rożnowie, św. Świerada w Tropiu, św. Bartłomieja w Jastrzębi, Wniebowzięcia NMP w Bruśniku, św. Stanisława BM w Wilczyskach, św. Andrzeja Apostoła w Siedlcach) oraz filia pw. Wszystkich Świętych w Ptaszkowej. Dekanat liczył łącznie 31 120 wiernych³.

Historia diecezji była burzliwa. Już 13 VI 1805 r. papież Pius VII zniósł diecezję tarnowską, przenosząc tarnowską kapitułę do Kielc. Większa część ziem diecezji została włączona do diecezji krakowskiej, z czasem zaś dla ich administrowania władze cesarskie utworzyły w 1810-1811 r. Generalny Wikariat Starosądecki. 20 IX 1821 r. papież Pius VII erygował nową diecezję w Tyńcu, którą 23 IV 1826 r. Leon XII przeniósł do Tarnowa. W składzie nowej jednostki administracyjnej znalazł się również dekanat bobowski, w opisanych wyżej granicach⁴.

Przyjęty w tekście zakres chronologiczny jest uwarunkowany czasem sprawowania funkcji dziekana bobowskiego przez ks. Stanisława Baniaka⁵,

³ Dekanat bobowski istniał prawdopodobnie już w 1424 r. Gdy w 1448 r. biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki erygował kolegiatę i powołał archidiakoniat w Nowym Sączu, podporządkował jego jurysdykcji m.in. dziekana bobowskiego. Zob. <http://parafia.bobowa.pl/dekanat-bobowa/historia> (30.06.2016); Bolesław KUMOR, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne 1985, s. 53-54, 59, 65. Obecnie wymienione parafie wchodziły w skład dekanatów: bobowskiego (Bobowa, Korzenna, Lipnica Wielka, Siedliska, Wilczyska), ciężkowickiego (Bruśnik, Ciężkowice, Jastrzębia), czchowskiego (Rożnów, Tropie), grybowskiego (Grybów, Kruźlowa), wschodniosądeckiego (Mogilno), zakliczyńskiego (Podole). Zob. *Schematyzm diecezji tarnowskiej 2011/2012*, red. A. Nita i in., Tarnów: Biblos 2011.

⁴ Liczył wówczas 29 434 katolików. Liczba parafii nie zmieniła się. Odnotowano szkoły trywialne w Bobowej, Ciężkowicach i Grybowie oraz parafialną w Kruźlowej. B. KUMOR, *Diecezja tarnowska*, s. 96-100, 106.

⁵ Ks. Stanisław Baniak (Baniach) (1805-31.10.1880), święcenia kapłańskie w 1833, następnie wikariusz w Chronowie. Od 1839 r. proboszcz w Jastrzębi, od 1855 r. został p.o. dziekana. Od 1856 r. dziekan bobowski. W 1864 r. starał się o wakujące probostwo w Chelmie. 9.01.1872 r. proboszcz w Łapczycy. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie (dalej ADT), Dział Akta Personalne Kapłanów, sygn. PB 1/21: ks. Stanisław Baniak (Baniach), *Pismo mieszkańców Jastrzębi do Cesarza Franciszka Józefa I* 1.12.1860; *List ks. Baniaka do bpa Pukalskiego* 16.02.1861; *Pismo Ordynariatu Tarnowskiego do naczelnika cyrkulu sądeckiego* 20.02.1861; *List ks. Orłowicza dziekana tarnowskiego do konsystorza*

który w okresie pełnienia urzędu dokonał co najmniej siedmiu wizytacji dziekańskich:

- 1) 5 I-14 II 1856 r. (zaległa za 1855 r.),
- 2) 10-20 XII 1856 r.,
- 3) 26 XI-17 XII 1861 r.,
- 4) 3 XI-3 XII 1863 r.,
- 5) 16 X-25 XI 1865 r.,
- 6) 2-19 XII 1867 r.,
- 7) 21 IX-21 XII 1869 r.

Za pomocą zachowanych protokołów można stwierdzić, że wizytacje były prowadzone dość regularnie (zazwyczaj co 2 lata). Nie było stałej kolejności odwiedzanych parafii, zależała ona od dziekana. Również czas trwania wizytacji nie był odgórnie określony. Wielokrotnie w ciągu dnia odwiedzano dwie parafie – jedną rano, kolejną w godzinach popołudniowych. Zazwyczaj obejrzenie wszystkich podległych świątyń, przy uwzględnieniu innych obowiązków, zajmowało dziekanowi ok. miesiąca (styczeń-luty 1856 r., listopad-grudzień 1861 r., listopad-grudzień 1863 r., październik-listopad 1865 r.). Najszybciej odbyto wizytacje w grudniu 1856 r. (11 dni) i grudniu 1867 r. (18 dni), najdłużej zaś trwały odwiedziny w 1869 r. (3 miesiące – wrzesień-grudzień). Odbywały się one zazwyczaj późną jesienią, po zakończeniu prac polowych, tak by dać możliwość aktywnego uczestnictwa parafian.

Pierwszy z kwestionariuszy wizytacyjnych był zdecydowanie najdokładniejszy pod względem opisu kościołów i ich wyposażenia i służył za punkt odniesienia do kolejnych protokołów, w których notowano tylko (i to nie za każdym razem) informacje na temat nowych inwestycji.

Ważnym punktem, występującym we wszystkich protokołach ze I-II 1856 r., była charakterystyka instrumentów muzycznych, w które wyposażony był kościół, a trzeba dodać, że spośród 15 poddanych oględzinom świątyń we wszystkich stwierdzono obecność organów.

W protokole wizytacji w Ciężkowicach 5 I 1856 r. zanotowano: „chór obszerny w dobrym stanie z organem wielce przyjemnego głosu, którego manual składa się z 9 głosów, pedał zaś z głosów 4, jest kosztem obecnego ks. Proboszcza świeżo poprawiony”⁶.

biskupiego w Tarnowie 28.01.1863; List konsystorza biskupiego w Tarnowie do Komisji Namiestnictwa 5.02.1863; Przedłożenie akt skargi 6.02.1864; Tabella qualificationis super candidato Stanislao Baniak pro beneficio in Chelm competenti 28.06.1864; List zwierzchności gminnych do biskupa tarnowskiego 3.07.1871; List ks. Stanisława Baniaka do Konsystorza tarnowskiego 27.09.1872.

⁶ ADT, Dział Wizytacje Dziekańskie, sygn. II/1 (dalej WD II/1), dek. bobowski, *Protokół podczas wizyty dekanalnej w Ciężkowicach 5.01.1856*, s. 4. Być może chodzi o instrument wy-

9 I 1856 r. dziekan wizytował parafię w Tropiu, gdzie „chór jest ozdobny z organem o 8 głosach dobrze wystrojonych”⁷. Kolejny dzień spędzono na oględzinach w kościele w Podolu, zaznaczając, że posiada on „chór w stanie dobrym z organem o 5 głosach dosyć przyjemnych w 1847 wystrojonych”⁸.

Kolejny etap wizytacji przypadł na dni 14-18 I 1856 r., podczas których odnotowano informacje o stanie organów w następujących kościołach parafialnych:

14 I 1856 r., Korzenna: „Chór drewniany z organem o 10 głosach jednak organy potrzebują reparacyi”⁹,

15 I 1856 r., Krużłowa: „Organ o 10 głosach odpowiedni i w dobrym stanie”¹⁰,

16 I 1856 r., Mogilno: „Organ o 10 głosach w stanie odpowiednim”¹¹,

17 I 1856 r., Siedlce: „Organ pozytywa nadpsuty potrzebuje miechy i inny reparacyi”¹²,

18 I 1856 r., Lipnica: „Organ 9 głosów znacznie uszkodzony, miechy zepsute, piszczałki zaproszone. niezbędnie reparacyi potrzebuje”¹³.

---

budowany w 1793 r., który sprzedano do kościoła w Kąclowej, a w jego miejsce w 1928 r. ustawiono organy firmy Rieger. Maciej BABNIS, *Kultura organowa Galicji ze szczególnym uwzględnieniem działalności organmistrza lwowskiego Jana Śliwińskiego*, Słupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej 2012, s. 428-429.

⁷ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Tropiu* z 9.01.1856, s. 3.

⁸ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Podolu* z 10.01.1856, s. 2. Instrument ten został zastąpiony w 1910 r. 7-głosowymi (M-6, P-1) organami Tomasza Falla ze Szczyrzyca (Ernest KUBALA, *Organmistrz Tomasz Fall. Życie i twórczość*, Kraków 1984 (mps pracy magisterskiej, PWSM Kraków), s. 65-66).

⁹ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Korzenny* 14.01.1856, s. 2.

¹⁰ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Krużłowy* 15.01.1856, s. 2. Nowe organy, również 10-głosowe (M-8, P-2), ustawił w 1895 lub 1902 r. Tomasz Fall (E. KUBALA, *Organmistrz Tomasz Fall*, s. 59).

¹¹ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Mogilnie* 16.01.1856, s. 2. Chodzi o organy notowane już w wizytacji z lat 1723-1728, które po uwagach w kolejnej wizytacji z 1766 r. natychmiast wyremontowano. Instrument przetrwał do 1896 r., gdy w jego miejsce Tomasz Fall wstawił 6-głosowe organy bez pedału (E. KUBALA, *Organmistrz Tomasz Fall*, s. 63; M. BABNIS, *Kultura organowa Galicji*, s. 361). Złożone okoliczności tej inwestycji przedstawił Paweł Pasternak (Paweł PASTERNAK, *Instrumentarium organowe dekanatów sądeckich diecezji tarnowskiej*, Warszawa 2016, mps pracy magisterskiej UMFC, s. 51-55).

¹² ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Siedlcach* 17.01.1856, s. 2. Mowa prawdopodobnie o 6-głosowych organach, które już podczas wizytacji w 1766 r. określono jak stare i potrzebujące naprawy. ADT, Akta Lokalne Siedlce, sygn. LS II, *Inwentarz kościoła w Siedlcach* 31.01.1766.

¹³ ADT, WD II/1, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Lipnicy* 18.01.1856, s. 2.

Z kolei 25 I 1856 r. dziekan wizytował parafię w Bruśniku, gdzie zapisa-
no: „Organ nowo przerobiony z 8 głosami w manuale a dwoma w pedale
staraniem księdza proboszcza w 1852”¹⁴.

Dalszych pięć parafii dekanatu zwizytowano między 25 a 31 I 1856 r. Do
tej grupy należały:

- 29 I 1856 r., Grybów: „Chór murowany z organem w średnim stanie, do
tego muzyka przez ks. plebana terażniejszego w r. 1851 za-
prowadzona co niedziela i święta uroczyste przyczynia się
do chwały bożej”¹⁵,
- 30 I 1856 r., Ptaszkowa (filia): „Chór z organem o 7 głosach w średnim
stanie”¹⁶,
- 31 I 1856 r., Wilczyska: „Chór drewniany z [lub 2-A.G.] większych po-
zytywów potrzebujących naprawy”¹⁷,
- 31 I 1856 r., Bobowa: „Schody z kościoła pod wielkimi drzwiami wiodą
na chór gdzie organ o 14 głosach z pedałem i piszczałkami
cynowymi, jednak potrzebuje naprawy, gdyż w nim niektó-
rych brakuje piszczałek”¹⁸.

Po przerwie, 10 II 1856 r. dziekan nawiedził kościół w Jastrzębi, gdzie
ujrzał „chór drewniany z organem o 7 głosach zreperowany przez podpisanego

¹⁴ ADT, WD II/1, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Bruśniku* 25.01.1856, s. 2.

¹⁵ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Grybowie* 29.01.1856, s. 3. W 1879 r. do tego instrumentu wprawiono nowe miechy („Currenda diecezji tarnowskiej” 10 (1885), nr 2433, s. 82). Nie ma natomiast wzmianki o kościele filialnym św. Bernardyna, w którym w 1880 r. odnotowano reperację pozytywu za 35 złr. W obu grybowskiach świątyniach nowe organy wybudował lwowski organmistrz Jan Śliwiński – w kościele filialnym w 1884 r., w parafialnym zaś w 1890 r. (ADT, Akta Lokalne Grybów, LG XX, *Wykaz rzeczy sprawionych przy parafii grybowskiiej od roku 1879 do końca 1884*; M. BABNIS, *Kultura organowa Galicji*, s. 353; Andrzej GLADYSZ, *Organy wybudowane przez Jana Śliwińskiego w diecezji tarnowskiej (część południowa)* (w druku). Paweł Pasternak (*Nowe organy w bazylice św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grybowie*, „Hosanna” 2015/2016 nr 1, s. 36) błędnie używa opisu organów z Bobowej do charakterystyki instrumentu w Grybowie.

¹⁶ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Ptaszkow* 30.01.1856, s. 2. W 1904 r. nowe organy 10-głosowe (M-8, P-2) wybudował organmistrz Tomasz Fall (E. KUBALA, *Organmistrz Tomasz Fall*, s. 67).

¹⁷ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Wilczyskach* 31.01.1856, s. 2.

¹⁸ ADT, WD II/1, dek. bobowski 1, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Bobow* 31.01.1856, s. 4. Z kolei ok. 1850 r. w kaplicy cmentarnej pw. św. Zofii wybudowano 7-głosowe organy bez pedału. Ich autorem mógł być organmistrz ze Starego Sącza, Jan Baranowski. M. BABNIS, *Kultura organowa Galicji*, s. 433.

w 843”¹⁹. Wizytację zamknęła parafia w Rożnowie, gdzie 14 II 1856 r. odnotowano: „Chór drewniany z organem o 10 głosach potrzebuje reparacyi”²⁰.

Zestawienie informacji na temat instrumentarium organowego prezentuje poniższy schemat:

Bobowa	14 głosów (M+P) potrzebuje naprawy gdyż w nim niektórych brakuje piszczałek
Ciężkowice	13 głosów (M-9 gł. + P-4 gł.) wielce przyjemnego głosu świeżo poprawiony
Bruśnik	10 głosów (M-8 gł. + P-2 gł.) nowo przerobiony staraniem księdza proboszcza w 1852
Korzenna	10 głosów potrzebują reparacyi
Krużłowa	10 głosów odpowiedni i w dobrym stanie
Mogilno	10 głosów w stanie odpowiednim
Rożnów	10 głosów potrzebuje reparacji
Lipnica	9 głosów znacznie uszkodzony, miechy zepsute, piszczałki zaproszone, niezbędnie reparacyi potrzebuje
Tropie	8 głosów dobrze wystrojonych
Jastrzębia	7 głosów zreperowany w 843
Ptaszkowa	7 głosów w średnim stanie
Siedlce	pozytywa [6 głosów ?] nadpsuty, potrzebuje miechu i reparacyi
Podole	5 głosów dosyć przyjemnych, w 1847 wystrojonych
Grybów	organ? w średnim stanie
Wilczyńska	pozytywów ²¹ potrzebujących naprawy

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że na początku 1856 r. wszystkie kościoły parafialne w dekanacie bobowskim dysponowały organami. Były to instrumenty niewielkie, między 5 a 14 głosami, przy czym najliczniej występowały organy 10-głosowe (5 kościołów). Liczba głosów w trzech instrumentach nie została odnotowana (pozytyw z Siedlec znany z innych źródeł). Mimo niewielkich dyspozycji tylko w przypadku Wilczysk instrument określono jako „pozytyw”, z kolei w Siedlcach jako „organ pozytywa”, w pozostałych zaś kościołach zapisano charakterystyczną dla XIX wieku formę „organ”.

¹⁹ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Jastrzębi* 10.02.1856, s. 2.

²⁰ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Ciąg dalszy protokołu wizyty dekanalnej w Rożnowie* 14.02.1856, s. 2.

²¹ Być może nawet 2 (dwoje) pozytywów (zob. wyżej).

Nie zawsze podawano dane na temat lokalizacji instrumentów (Bruśnik, Krużłowa, Lipnica, Mogilno, Siedlce). Informacje o chórze muzycznym zanotowano w przypadku dziesięciu kościołów w kilku wersjach:

- chór: Bobowa, Ptaszkowa
- chór drewniany: Jastrzębia, Korzenna, Rożnów, Wilczyńska
- chór murowany: Grybów
- chór jest ozdobny: Tropie
- chór obszerny: Ciężkowice
- chór w stanie dobrym: Podole

Stan zachowania organów w dekanacie bobowskim był zróżnicowany. Siedem instrumentów (Bruśnik, Ciężkowice, Jastrzębia, Krużłowa, Mogilno, Podole, Tropie) było dobrze utrzymanych, wystrojonych. Odnotowano nawet np., że organy w Ciężkowicach cechowały się „wielce przyjemnym głosem”. W średnim stanie, ale bez sugestii dotyczących remontów były dwa instrumenty (w Grybowie i Ptaszkowej). Konieczność interwencji zaznaczono w przypadku czworga organów (Bobowa, Korzenna, Rożnów, Wilczyńska). W złym stanie pozostawały instrumenty w Lipnicy i Siedlcach.

Włodarze parafii realizowali konieczne naprawy instrumentarium organowego, czego potwierdzenie odnajdujemy w kolejnych informacjach o remontach i zakupach do kościołów dekanatu, sporządzonych przy okazji następnym wizytacji.

Wśród wielu wymienionych w *Wykazie rzeczy i napraw wykonanych w kościołach dekanatu w latach 1860-1861* inwestycji odnajdujemy następujące zapisy: „W Bobowy [...] 6. Za przyczynieniem się ks. proboszcza zreperowano organy za 350 R.W.A.²². Na to parafianie złożyli 119 Ren.W.A. a ks. Proboszcz wydał swoich pieniędzy 223 R.W.A.²³ [...] Wilczyńska [...] 4. Staraniem i wspólnym nakładem ks. proboszcza i parafjan stanął organ nowy za 400 R.W.A.²⁴ [...]”.

²² R.W.A., Ren.W.A., złr – złote reńskie, inaczej gulden lub floren, srebrna moneta Cesarstwa Austriackiego, następnie Austro-Węgier.

²³ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Wykaz rzeczy do Kościołów Dekanatu Bobowskiego częścią składką parafian pobożnych za staraniem JJ. Księży proboszczów częścią nakładem JJ. Księży proboszczów sprawionych w l. 1860-1861 także podjęto reparaacje koło Kościołów oraz koło budynków kościelnych*, s. 1.

²⁴ Tamże, s. 8. Budowę nowego, prawdopodobnie 9-głosowego instrumentu w Wilczyńskich, nie podając jednak daty wydarzenia, Ernest Kubala przypisuje Janowi Baranowskiemu ze Starego Sącza lub Janowi Grocholskiemu z Krakowa. Przyjmując lata 1860-1861 za czas powstania, należy skłonić się raczej ku postaci sądeckiego organmistrza, choć bardzo prawdopodobne, że prace te wykonał Józef Baranowski, gdyż Jan jest notowany w sądeckich księgach miejskich do 1854 r., podczas gdy drugi z nich jest notowany w latach 70. i 80. XIX wieku. Działający w latach 1887-

Prace nad poprawą stanu organów w dekanacie były kontynuowane w latach 1862-1863, kiedy to w Krużlowej „zreparowali organy za 50 złr i to za staraniem miejscowego x plebana. Organmistrzowi wikt dawał miejscowy duszpasterz przez 4 miesiące”²⁵. Dokonano również remontu narzędzi powietrznych w instrumencie z Lipnicy Wielkiej: „ks. Proboszcz swoim kosztem kazał zreparować miechy na chórze i urządzić osobną budkę na ich umieszczenie w celu zabezpieczenia takowych od wilgoci”²⁶. Ponownie odnotowano także nowy instrument, ale za wyższą niż podczas poprzedniej wizytacji cenę: „sprawiono nowy organ za 500 złr do których dołożył ks. pleban 100 złr”²⁷. Nie wiadomo, czy jest to dowód na kontynuację prac nad wspomnianymi w 1861 r. organami, czy też zupełnie nowy instrument, ale w takim przypadku należałoby przypuszczać, że nowe organy zostały zdewastowane lub uległy poważnemu uszkodzeniu. Warto w tym miejscu dodać, że w międzyczasie kościół został zamknięty z powodu grożącego niebezpieczeństwa przez c.k. urząd obwodowy i otworzono go oraz wyremontowano zapewne tuż przed wspomnianą inwestycją organową staraniem plebana, ks. Michała Szefczyka²⁸.

W spisach remontów i zakupów do kościołów z lat 1864-1867 nie odnotowano żadnych inwestycji związanych z organami, poza pojedynczymi przypadkami malowania świątyń, które w przypadku fachowego wykonania wiązało się z koniecznością zabezpieczenia instrumentu.

Kolejne restauracje miały miejsce w latach 1868-1869. W Bruśniku „sprawiono do kościoła dwa nowe miechy kosztem ks. proboszcza wynoszącym 32 złr”²⁹, w Ptaszkowej zaś „naprawiono i wystrojono organy za 10 złr zebranych ze składek”³⁰.

W ciągu dziewięciu lat dokonano napraw i korekt co najmniej sześciu instrumentów (Bobowa, Bruśnik, Krużlowa, Lipnica Wielka, Ptaszkowa, Wil-

---

-1922 Tomasz Fall w nieznanym terminie dokonał remontu i przebudowy organów, m.in. uzupełniając je o pedały (E. KUBALA, *Organmistrz Tomasz Fall*, s. 85; M. BABNIS, *Kultura organowa Galicji*, s. 354-355, 359-366, 368-371; P. PASTERNAK, *Instrumentarium organowe dekanatów sądeckich*, s. 23).

²⁵ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Spis rzeczy sprawionych do kościołów dekanatu bobowskiego jako też wykaz reparacyj koło budynków kościelnych podjętych w l. 1862-1863 z 12.02. 1864*, s. 6.

²⁶ Tamże, s. 7.

²⁷ Tamże, s. 11.

²⁸ Tamże.

²⁹ ADT, WD II/1, dek. bobowski, *Spis rzeczy do kościołów w dekanacie bobowskim w l. 1868 i 1869 sprawionych jako też wydatek na kościoły i budynki plebańskiej łóżony*, s. 1.

³⁰ Tamże, s. 4.

czyska), przy czym we wszystkich, z wyjątkiem Ptaszkowej, remont finansował lub współfinansował z własnych pieniędzy miejscowy proboszcz.

Akta wizytacji dziekańskich nie dają możliwości ustalenia budowniczych lub restauratorów poszczególnych instrumentów. Weryfikacja z innymi źródłami i literaturą przedmiotu pozwoliła natomiast z dużą dozą prawdopodobieństwa przypisać organy wilczyńskie Janowi Baranowskiemu ze Starego Sącza, który w tym okresie aktywnie działał na sądeckczyźnie³¹.

Protokoły wizytacji dziekańskiej dekanatu bobowskiego w styczniu-lutym 1856 r., uzupełnione o wykazy napraw i zakupów realizowanych w ciągu kolejnych kilkunastu lat, stanowią niezwykle cenną bazę informacji na temat instrumentarium organowego dekanatu bobowskiego³². Zestawienie uzyskanych danych z innymi źródłami pozwoli uzyskać pełen obraz tego zagadnienia w ważnej jednostce diecezji tarnowskiej, jaką był w połowie XIX wieku dekanat bobowski.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- Archiwum Diecezji Tarnowskiej
 – Akta Personalne Kapłanów, PB I/21: ks. Stanisław Baniak (Baniach),
 – Akta Lokalne, LG XX: Grybów, LS II: Siedlce,
 – Wizytacje Dziekańskie, WD II/1: dek. bobowski,
 „Currenda diecezji tarnowskiej” 10 (1885), nr 2433.
 Schematyzm diecezji tarnowskiej 2011/2012, red. A. Nita i in., Tarnów: Biblos 2011.

OPRACOWANIA

- BABNIS Maciej: *Kultura organowa Galicji ze szczególnym uwzględnieniem działalności organmistrza lwowskiego Jana Śliwińskiego*, Słupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej 2012.
 GŁADYSZ Andrzej: *Organy wybudowane przez Jana Śliwińskiego w diecezji tarnowskiej* (w druku).
 GŁADYSZ Andrzej: *Organist in the Bobowa Deanery in the visitation protocols of dean Stanisław Baniak (1856-1869)*, „*Annales Lublinenses pro Musica Sacra*” 7 (2016) (w druku).
 KUBALA Ernest: *Organmistrz Tomasz Fall. Życie i twórczość*, Kraków 1984 (mps pracy magisterskiej, PWSM Kraków),
 KUMOR Bolesław: *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne 1985.

³¹ Zob. m.in. M. Babnis, *Kultura organowa Galicji*, s. 354-355; P. Pasternak, *Organy w Lipnicy Murowanej. Historia i stan obecny*, „*Hosanna*” 2011/2012, nr 1, s. 35-39.

³² Zob. np. Andrzej GŁADYSZ, *Organist in the Bobowa Deanery in the visitation protocols of dean Stanisław Baniak (1856-1869)*, „*Annales Lublinenses pro Musica Sacra*” 7 (2016) (w druku).

- PASTERNAK Paweł: Instrumentarium organowe dekanatów sądeckich diecezji tarnowskiej, Warszawa 2016 (mps pracy magisterskiej UMFC).
- PASTERNAK Paweł: Nowe organy w bazylice św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grybowie, „Hosanna” 2015/2016, nr 1, s. 36-44,
- PASTERNAK Paweł: Organy w Lipnicy Murowanej. Historia i stan obecny, „Hosanna” 2011/2012 nr 1, s. 35-39.

ORGANY W KOŚCIOŁACH
DEKANATU BOBOWSKIEGO DIECEZJI TARNOWSKIEJ
W ŚWIECIE PROTOKOŁÓW WIZYTACJI DZIEKAŃSKICH
Z LAT 1856-1869

Streszczenie

W artykule zostały zanalizowane protokoły wizytacji dekanatu bobowskiego przez dziekana, ks. Stanisława Baniaka. Dzięki szczegółowemu przebadaniu materiału źródłowego udało się ustalić, że 14 świątyń parafialnych oraz kościoł filialny w omawianym okresie posiadało organy lub pozytyw. Były to instrumenty niewielkie (5-14 głosów), spośród których co najmniej dziesięć było zlokalizowanych na chórze muzycznym. Stan zachowania był zadowalający, a tam gdzie instrument miał poważniejszy defekt, dokonywano potrzebnych remontów lub wymian, które również zostały scharakteryzowane.

Słowa kluczowe: organy; pozytyw; wizytacje diekańskie; dekanat bobowski.